

İlave gümrük vergisi uygulamaları

Tuğba Aslan

Giriş

Gümrük mevzuatı hükümleri çerçevesinde Türkiye Gümrük Bölgesi'ne gelen eşyanın serbest dolaşıma girişi; ticaret politikası önlemlerinin uygulanması, eşyanın ithali için öngörülen diğer işlemlerin tamamlanması ve kanunen ödenmesi gereken vergilerin tahsili ile mümkün kılınmıştır. Ticaret politikası önlemleri; gözetim, koruma önlemleri, miktar kısıtlamaları ve ithalat veya ihracat yasaklamaları gibi eşyanın ithal ve ihracı ile ilgili hükümlerle belirlenmiş tarife dışı önlemleri ifade etmek için kullanılmakta olup, yerli üreticiyi korumak amacıyla uygulanmaktadır.

Özellikle, 2014 yılı sonlarında açıklanan 2015-2017 dönemini kapsayan Orta Vadeli Program'ı (OVP) da göz önünde bulundurduğumuzda, ticaret politikası önlemlerinin ve ithalat yükümlülüklerinin daha da önem kazandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Zira bilindiği üzere OVP ile cari işlemler açığının ve ithalata bağımlılığın azaltılması, yerel üreticinin korunması ve katma değeri yüksek olan ürünlerin ihracatının artırılması hedeflenmektedir.

Bu yazının konusunu da, ithalat yükümlülüklerinden biri olarak karşımıza çıkan ilave gümrük vergileri ve özellikle AB ülkelerinden yapılan ithalatlarda ilave gümrük vergisinin uygulanması oluşturmaktadır.

İlave gümrük vergisi

İlave gümrük vergisi (İGV), 474 sayılı Gümrük Giriş Tarifesi Cetveli Hakkındaki Kanun ile Bakanlar Kuruluna tanınan gümrük giriş tarife cetvelinde yer alan gümrük vergilerini % 50'ye kadar artırma yetkisi kullanılarak tahsis edilmiş bir vergi uygulamasıdır.

Farklı ürün ve ülke gruplarına ilişkin olarak, İthalat Rejimi Kararına ek Kararlar ile yayımlanarak yürürlüğe girmekte olan İGV'ler, ilgili Kararlarda belirlenen oranlar üzerinden tatbik edilmektedir.

2015 yılında yürürlüğe giren İGV'ler aşağıdaki gibidir:

BKK Tarihi	Karar Sayısı	Yürürlük Tarihi	Ürün Tanımı	İGV Oranı
26.01.2015	2015/7241	06.02.2015	Demir ve çelikten el aletleri ve el arabası	%25
06.05.2015	2015/7699	23.05.2015	Mobilya ve mobilya aksamı	%50-%25
18.05.2015	2015/7712	07.06.2015	Elektrikli aydınlatma cihazları	%20
18.05.2015	2015/7713	07.06.2015	Elektrikli süpürge ve su ısıtıcıları	%30-%10
25.05.2015	2015/7722	20.06.2015	Bavul, valiz, çantalar	%30
15.06.2015	2015/7749	05.07.2015	Demir ve çelikten teller ve çubuklar	%25

Dış ticaret işlemlerinde yerel üreticileri korumak, gelir sağlamak gibi nedenlerle uygulamaya konulan ilave gümrük vergileri, amacı itibarıyla bir ticaret politikası önlemi gibi düşünülebilir. Ancak, İGV'nin yasal dayanağının 474 sayılı Gümrük Giriş Tarifesi Cetveli Hakkındaki Kanun olması nedeniyle İGV'nin bir ticaret politikası önlemi olarak değil, gümrük vergisi olarak sınıflandırıldığı anlaşılmaktadır.

Mevcut İGV'ler, AB ülkeleri, EFTA ülkeleri ve Serbest Ticaret Anlaşması (STA) imzalanan ülkelerden yapılan ithalatlarda tatbik edilmez iken, Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GTS) kapsamında prosedürünü tamamlayan ülkeler ile diğer ülkeler için değişen oranlarda uygulanmaktadır. Ayrıca, A.TR dolaşım belgesi eşliğinde ithal edilse dahi, Avrupa Birliği ve Türk menşeli olmayan ürünler için de, İGV'nin tahsil edilmesi kararlaştırılmıştır.

Ancak, Türkiye'nin taraf olduğu serbest ticaret anlaşmaları (STA) çerçevesinde bir çapraz menşe kümülasyon sistemine dahil ülkeler menşeli eşyadan tercihli menşenin tevsiki halinde ilave gümrük vergisi alınmamaktadır.

Bu noktada, yayımlanan kararlar ile gündeme gelen karışıklığa değinmeden önce, genel menşe düzenlemelerinden bahsetmekte fayda görmektediriz.

Gümrük mevzuatında eşyanın menşei

Uluslararası ticaret alanında eşyanın menşei, eşyanın “ekonomik milliyeti” olarak bilinmektedir. Gümrük mevzuatında ise eşyanın iki çeşit menşei tanımlanmaktadır:

a) Eşyanın tercihli olmayan menşei: Tercihli olmayan uygulamalar kapsamında Türk Gümrük Tarifesinin uygulanması ve Bakanlar Kurulu Kararı ile oluşturulan önlemlerin uygulanması aşamasında başvurulmuş eşyanın doğal menşeidir. Eşyanın tercihli olmayan menşei “menşe şahadetnamesi” ile kanıtlanmaktadır. Menşe şahadetnamesi, menşe esaslı ticaret politikası önlemlerine tabi eşyanın serbest dolaşıma girişinde, bu önlemlerin uygulanmaması için, eşyanın önlem uygulanan ülke menşeli olmadığını veya başka bir ülkede gördüğü değişiklik ve işlemler dolayısıyla o ülke menşeli sayılmaması gerektiğini tevsik etmek üzere kullanılmaktadır. Gümrük Yönetmeliği'nin 38'inci maddesinde, menşe şahadetnamesinin ise ticaret politikası önlemlerinde kullanılacağı ifade edilmiştir.

b) Eşyanın tercihli menşei: Türkiye'nin bazı ülkeler veya ülke grupları ile yaptığı tercihli bir tarife uygulaması gerektiren anlaşmalarda yer alan tercihli tarife uygulamalarını veya tek taraflı olarak bazı ülkeler, ülke grupları veya toprak parçaları için tanınan tercihli tarife uygulamalarının tatbik edilmesi konusunda başvurulmuş menşedir. Eşyanın tercihli menşei, ilgili anlaşmalar ve düzenlemeler ile belirlenen menşe ispat belgeleri (EUR.1 ve EUR.Med Dolaşım Belgesi, Fatura Beyanı gibi) ile tevsik edilmekte olup, gümrük vergilerinin tatbikinde tercihli tarifelerden faydalanabilmek, ihracat ülkesi ile Türkiye arasında yapılan anlaşma ile belirlenen belgeye göre, ithal eşyanın menşenin tevsiki suretiyle mümkün bulunmaktadır.

Dolayısıyla, eşyanın tercihli olmayan menşesine ticaret politikası önlemleri söz konusu olduğunda başvurulurken; eşyanın tercihli menşei gümrük vergilerinin tatbiki için kullanılmaktadır.

AB ülkelerinden yapılan ithalatta menşe tevsiki sorunu

Öncelikle yayımlanan İGV Kararları çerçevesinde, İGV'ler bir “ticaret politikası önlemi” olarak değil, “gümrük vergisi” olarak değerlendirildiğinden, İGV tatbik edilmemesi eşyanın tercihli tarifelerden faydalanabilmesi ile mümkün bulunmaktadır.

Gümrük uygulamaları çerçevesinde, serbest ticaret anlaşması yapılan ülkelere gerçekleştirilen ticarete tercihli tarifelerden faydalanabilmek, ilgili anlaşmalarda belirtilen eşyanın tercihli menşeyini tevsik eden menşe ispat belgelerinin ibrazı ile mümkündür. Ancak, AB ülkeleri ile Türkiye arasında sanayi ve işlenmiş tarım ürünlerinin ticareti, bir serbest ticaret anlaşması değil, Gümrük Birliği kapsamında gerçekleştirilmektedir. Serbest ticaret anlaşmalarından farklı olarak AB ile Türkiye arasındaki Gümrük Birliği kapsamında gerçekleştirilen ticarete, ithal eşyanın menşei değil, serbest dolaşım statüsü esas alınmaktadır. Bu kapsamda, ilgili ürünlerin ithalinde tercihli tarifelerin uygulanabilmesi için, ürünlerin menşeyine bakılmaksızın serbest dolaşımında olduğunun tevsikini sağlayacak A.TR Dolaşım Belgesinin ibrazı gerekmektedir.

Bu doğrultuda, bir “gümrük vergisi” olarak düzenlenen İGV'nin, AB ülkeleri ile yapılan ticarete menşe tespitine dayanarak tahsil ediliyor olması, Gümrük Birliği anlayışına aykırı ve uygulanışı açısından istisnai bir düzenleme olduğu açıktır.

Bununla beraber, AB'de üretilen bir ürünün ATR ile ithal edildiğinde menşe tevsikinin hangi belge ile yapılması gerektiği sorusu da, açıkça düzenlenmemiş ve net olmayan bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira AB ile Türkiye arasında bir STA da bulunmadığından ve Gümrük Birliği kapsamında gerçekleştirilen ikili ticarete eşyanın serbest dolaşım statüsü esas olduğundan, eşyanın menşenin tespit ve tevsikine ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. Bu nedenle, AB ile ATR kapsamında yapılan ticarete EUR.1 ve EUR.Med Dolaşım Belgesi, Fatura Beyanı gibi menşe ispat belgeleri kullanılamamaktadır.

Öte yandan, Gümrük Birliği'ne ilişkin usul ve esasların düzenlendiği, 2006/10895 sayılı Türkiye İle Avrupa Topluluğu Arasında Oluşturulan Gümrük Birliğinin Uygulanmasına İlişkin Esaslar Hakkında Karar incelendiğinde, Türkiye ve Avrupa Topluluğu arasındaki ikili ticarete A.TR Dolaşım Belgesi ibrazı ile tercihli tarifelerden faydalanılabileceği; Pan-Avrupa Menşe Kümülyasyon Sistemi, Pan-Avrupa Akdeniz Menşe Kümülyasyon Sistemi veya Batı Balkan Menşe Kümülyasyon Sistemine taraf ülkelere biri menşeli eşyanın

tercihli tarifelerden faydalanabilmesinin ise ilgili eşyanın EUR.1 Dolaşım Belgesi, EUR-MED Dolaşım Belgesi, Fatura beyanı veya EUR-MED fatura beyanı ile ithali halinde mümkün bulunduğu görülmektedir.

Ayrıca Karar'da, Gümrük Birliği kapsamında serbest dolaşımda bulunan ve Kümülyasyon Sistemine taraf ülkelerden biri menşeli eşyanın tercihli menşe statüsünün tedarikçi beyanı ile de kanıtlanabileceği ve tedarikçi beyanının ilgili ülkelerle ticarete geçerli menşe kuralları uyarınca söz konusu eşyanın menşe kurallarını sağladığı ve beyan sahibinin bu beyanı destekleyici her türlü kanıtı ibraz etmeye hazır olduğunu göstereceği belirtilmiştir. Bu noktada, tedarikçi beyanının, tedarikçi tarafından düzenlenip ihracatçının kullanımına sunulan, EUR.1 veya EUR-MED Dolaşım Belgesi düzenlenmesine yönelik başvuruları ya da fatura beyanı veya EUR-MED fatura beyanlarını tevsik etmek üzere kanıt olarak kullanılan yazılı menşe beyanı olduğu ve tek başına menşe ispat belgesi olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Ancak, yukarıda yer verilen menşe ispatına dair düzenlemeler kümülyasyonun tatbikine ilişkin olduğundan, bu hükümleri AB ülkeleri ile Türkiye arasındaki ikili ticarete uygulanmasının mümkün bulunmadığı ve bu kapsamda tedarikçi beyanının da tek başına bir menşe ispat belgesi olarak kullanılamayacağı düşünülmektedir.

Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün yaklaşımı

Konuya ilişkin olarak Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün aşağıda yer verilen iki adet yazısı bulunmaktadır:

- ✓ 30.10.2014/3509191 sayılı yazıda, hem dampinge karşı önleme hem de ilave gümrük vergisi uygulamasına tabi olan 54.07 ve 55.13, 55.14, 55.15, 55.16 Gümrük Tarife Pozisyonları altında yer alan eşyanın Avrupa Birliği ve Serbest Ticaret Anlaşması kapsamındaki ülkelere ithalatında, ticaret politikası önlemlerinin etkisiz kılınmasına yönelik girişimlerin önlenmesini teminen, Gümrük İdarelerince menşe şahadetnamesi aranması gerektiği belirtilmektedir.
- ✓ 15.05.2015/7960138 sayılı yazısında, Ekonomi Bakanlığında alınan görüşler doğrultusunda Avrupa Birliği ülkelerinden A.TR dolaşım Belgesi kapsamında gelen ve dampinge karşı vergi, ilave gümrük vergisi ve/veya ek mali yükümlüğe tabi olan 58.10, 61.01, 61.04, 61.05, 61.06 Gümrük Tarife Pozisyonları altında yer alan eşyanın Avrupa Birliği ve Serbest Ticaret Anlaşması kapsamındaki ülkelere ithalatında, ticaret politikası önlemlerinin etkisiz kılınmasına yönelik girişimlerin önlenmesini teminen, Gümrük İdarelerince menşe şahadetnamesi aranması gerektiği belirtilmektedir.

Yukarıda yer verilen yazılar ile İGV'nin hem Gümrükler Genel Müdürlüğü hem de Ekonomi Bakanlığınca bir ticaret politikası önlemi olarak değerlendirildiği ve bu nedenle, menşe şahadetnamesi ibrazının arandığı yönünde bir düzenleme yapıldığı görülmektedir.

Oysa İGV Kararlarında İGV'nin gümrük vergisinin tabi olduğu usul ve esaslara tabi olması gerektiği açıkça düzenlenmiştir. Bu nedenle, yer verilen yazılarda İGV'nin bir ticaret politikası önlemi olarak değerlendirilmesinin mevcut Kararlar ile çelişkili olduğu görülmektedir.

Bu doğrultuda, hem mevcut düzenlemelerin birbirleri ile uyumlu olmadığını, hem de AB ülkeleri ile Türkiye arasında yer alan Gümrük Birliği'nin uygulanışı açısından bir engel teşkil ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Sonuç

Yerel üreticiyi korumak amacıyla ve OVP kapsamında cari işlemler açığının kapatılmasında bir enstrüman olarak yürürlüğe konulan ilave gümrük vergileri, hem ithalatçıların mevcut maliyetlerini yükselttiği için hem de Gümrük Birliği anlayışıyla bağdaşmayan yönler içermesi nedeniyle sıklıkla tartışmalara konu olmaktadır.

İGV ile ilgili Kararlarda AB'de üretilen ürünlerin A.TR ile ithal edilmesinde bu verginin alınmayacağı belirtilmiş ancak AB'de üretildiğinin hangi menşeli belgesi ile tevsik edileceğine bir açıklık getirilmemiştir. Aynı durum 01.01.1996 yürürlüğe giren Gümrük Birliği anlaşmasında da söz konusudur. Bu nedenle bu kapsamdaki işlemler için bu verginin hangi nitelikte olduğu önem arz etmektedir. Çünkü gümrük mevzuatına göre İGV'nin bir ticaret politikası önlemi olması durumunda menşe şahadetnamesi ile menşenin ispatı yapılabilmektedir. Ancak, İGV'lere ilişkin BKK'lardan hareketle bu vergiler bir ticaret politikası önlemi değil gümrük vergisi olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Diğer taraftan, Gümrükler Genel Müdürlüğünce yayımlanan yazılarda İGV'ler bir ticaret politikası önlemi olarak değerlendirilmiş ve AB'de üretilip A.TR ile ülkemize gelen bu kapsamdaki ürünlerden menşe şahadetnamesi talep edilmesi gerektiği düzenlenmiştir.

Sonuç olarak, İGV'ler konu olan ve AB'de üretilip A.TR ile ülkemize ithal edilen ürünlerin menşeinin tevsiki için "menşe şahadetnamesi" kullanılmasının daha uygun olacağı anlaşılmakta ancak bunun da bir Gümrük Yönetmeliği değişikliği ile desteklenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Bu makalede yer alan açıklamalar, yazarının konu hakkındaki kişisel görüşünü yansıtmaktadır. Makaledeki bilgi ve açıklamalardan dolayı EY ve/veya Kuzey YMM ve Bağımsız Denetim A.Ş. 'ye sorumluluk iddiasında bulunulamaz. Mevzuatın sık değiştirilen ve farklı anlayışlarla yorumlanabilen yapısı nedeniyle, herhangi bir konuda uygulama yapılmadan önce konunun uzmanlarından profesyonel yardım alınmasını tavsiye ederiz.